

Türk Ulusunu 30 Ağustos'a Götüren Siyasi ve Askeri Liderlik
E. Tuğgeneral Dr. **Haldun Solmaztürk**
3 Eylül 2023, Atatürkçü Düşünce Derneği Hamburg

(Sunum özettir.)

Liderlik kavramı tartışmalıdır; 'başarılı' siyasi ve askeri lider nitelikleri ve kriterleri de öyle!

Harp prensipleri, binlerce yıldır doğruluğu ispatlanmış ve evrensel kabul gören kurallardır. Bu prensipler, Hedef, Taarruz, Emniyet, Manevra, Sıklet Merkezi, Kuvvet Tasarrufu, Basitlik/Sadelik, Emir-Komuta Birliği, Baskın olarak listelenebilir.

Baskın tüm prensiplerin özü, onları birbirine bağlayan temel kavramdır.

Prensiplerin belli durumlarda farklı ağırlık ve öncelikleri, farklı prensipler biraraya getirildiğinde yaratacakları sinerjinin farklı güçleri vardır. Askerlik bilimi, sanatı ve felsefesi bu konuda ışık tutar ama yeterli değildir; sonucu belirleyen 'liderlik' işlevidir.

İyi askeri liderler bu prensipleri en uygun şekilde hayata geçiren, askeri kararlara ustaca uygulayan kişilerdir. Bunun için 'askeri' yetenek, bilgi, deneyim yanında Zeka, Kararlılık, Sezgi, Ahlaki ve Fiziki Cesaret, Liderlik-motive edebilme, Komuta Etme Arzu ve Hevesi gibi kişisel niteliklere sahip olmaları gerekir.

26 Aralık 1988 tarihli Time dergisinde o dönem henüz emekli olmuş ABD Genelkurmay Başkanı **Oramiral William Crowe**'la yapılmış uzunca bir röportaj vardı. Sorulardan biri **"Kahramanlarınız kimler? (Who are your heroes?)"** idi. (Şekil 1)

Interview

cers who can command a cruiser but only a few who can participate effectively in international negotiations.

Q. Did that hurt?
A. I was devastated. It was nice to know Zumwalt thought well of me, but I was a captain at the time, and in losing the cruiser, I was convinced I'd never be an admiral. I figured my education had torpedoed my future.

Q. How else did you deal with this?
A. A sense of humor helped. That's what keeps me going in tough times. There's no situation that doesn't have its ludicrous side. Even failure. To understand that simple reality is probably the first sign of maturity. Besides, I'm a pessimist at heart. I never expected to be promoted, and it always surprised me. When nice things happen to me, it is quite exhilarating.

Q. An element of fatalism?
A. I think so. I've concluded that in Washington on all these decisions we deal with, it's never as bad as the critics say it's going to be. And never as good as the advocates expect. I agonized when the *Bridgeway* hit a mine in the Persian Gulf. Had I overestimated our capabilities? I was in a blue funk. The *Pincennes* Airbus shootdown was painful for me. I had lived in fear of such a mistake. But once it occurs, I believe you have no choice but to face up to it—publicly—well aware that you'll be criticized no matter what you do. I have learned that there's always a new dawn. I was shattered when I first ran into really world-class criticism. Then I discovered that if I hung in there, in a week or two nobody even mentioned all those bad things. Fortunately, there's a new newspaper on the doorstep every morning.

Q. Do you still reflight the Viet Nam War?
A. I think about it a lot. That's true for all of us. I don't believe any decision is made today on force commitments without thinking of Viet Nam. It's not always said openly, but it's there. The trick is to decide when the Viet Nam example is truly applicable. There's a tendency to make the connection without really thinking through the analogy.

Q. Who are your heroes?
A. General [Robert E.] Lee was great at recovering from his mistakes. The intriguing thing about war is how many mistakes are made. My conclusion from military history is that successful generals are wrong 95% of the time. For unsuccessful generals, it's 99%. In the fog of war, there's so much uncertainty. I am a strong admirer of Kemal Atatürk, because he achieved so much with so little. It's one thing for generals to win when they are backed by tremendous resources and production capability. But Atatürk with few resources wrested control of Turkey from the sultans and expelled the Greeks from his country. He's my candidate as the greatest military man of the century.

Q. How has battle changed?
A. The canvas has greatly expanded. It involves the whole globe, including the sea depths and a large chunk of space. Weaponry has expanded the scale of destructiveness. But the uncertainty of war has not disappeared, and the tendency for things to go wrong has increased. Battles are still fought by people, and their state of mind will still influence the outcome more than weapons.

Q. You're the senior adviser to the President and must at least ponder a decision to go nuclear. Could you push the button?
A. I believe so. I'll tell you, however, it's awfully hard to be hypothetical about this. I've played a few war games that involved limited nuclear attacks, and in that hypothetical climate, heavy pressures to stop using nuclear weapons developed on both sides very quickly. These were intellectual exercises. But they do suggest that our leaders understand the horrors of nuclear devastation, and will work hard to avoid it.

Q. Are you comfortable with your job?
A. I agonize a lot. I have known individuals who made a big decision and never gave it another thought. I don't. When it's a big issue, I don't sleep soundly. I remember Gordon Cooper falling asleep while in the capsule waiting for lift-off. Now that's real class. When he blasted off, his pulse went to 70. I can get mine to 90 just thinking about it.

Q. Can the U.S. have confidence in somebody who drinks bourbon and Coke?
A. Some would say no. People in Oklahoma would say yes.

Q. Do you really read the comics?
A. Religiously. I like *Andy Capp*. I used to be avid on *Pogo* and was sorry to see him go. That's not the only way I waste time. I watch sitcoms too. I really like *Cheers*. Probably the biggest plague of my life is all the time I waste. What I don't like is getting up early. In that respect, a Navy career has been tough on me. You know, the Russians do a lot of work at night—at least Stalin did. So did Churchill. That lifestyle has an appeal for me.

Q. Where do you draw strength in time of trouble?
A. Primarily from my family. Former POW [Admiral] Jim Sixskdale is a classmate and great friend. He said that when he was in prison camp in Viet Nam, one great source of strength was the *Book of Job*. Relating to Job, he could accept that life isn't fair. Many others couldn't and became bitter. There are things you can't do anything about when you're taking a buffet. Something of this is applicable to being Chairman. You can't take the good part and ignore the rest. I find Job's experience useful in surviving in Washington. Harry Truman observed that if you want a loyal friend in Washington, you'd better buy a dog. My wife and I hedge our bets—we own two dogs.

Q. A final word?
A. Just note that we talked for several hours, and I didn't mention defense appropriations. ■

"I have known individuals who made a big decision and never gave it another thought. I don't. When it's a big issue, I don't sleep soundly."

Şekil 1: 'Who are your heroes?'

Crowe o soruya şöyle cevap vermişti: “Ben, elindeki çok az şeyle o kadar çok şey başaran Kemal Atatürk’ün büyük bir hayranıyım. Arkalarında muazzam kaynaklar ve üretim kapasitesi varken generallerin savaş kazanması da bir şeydir. Ancak Atatürk elindeki çok az kaynakla hem Türkiye’nin yönetimini padişahların elinden söktü aldı hem de Yunanlıları ülkesinden kovdu. O, benim için 20’nci yüzyılın en büyük askeridir.”

Winston Churchill de onun için “Kaderin adamı” der..
(The World Crisis, 2. 1925)

Benzer şekilde, İngiliz askeri tarihi Kemal Atatürk’ü ‘Bir ulusun kaderini belirleyen kumandan’ olarak tarif eder: “Olağanüstü bir komuta dehası vardı. ...tarihte nadiren, tek bir tümen komutanının müdahaleleri, ayrı ayrı üç durumda, sadece bir muharebenin değil belki tüm bir seferin ve hatta bir milletin kaderi üzerinde böylesine, bu kadar büyük bir etki yapmıştır”.
(Gallipoli Campaign, 1932)

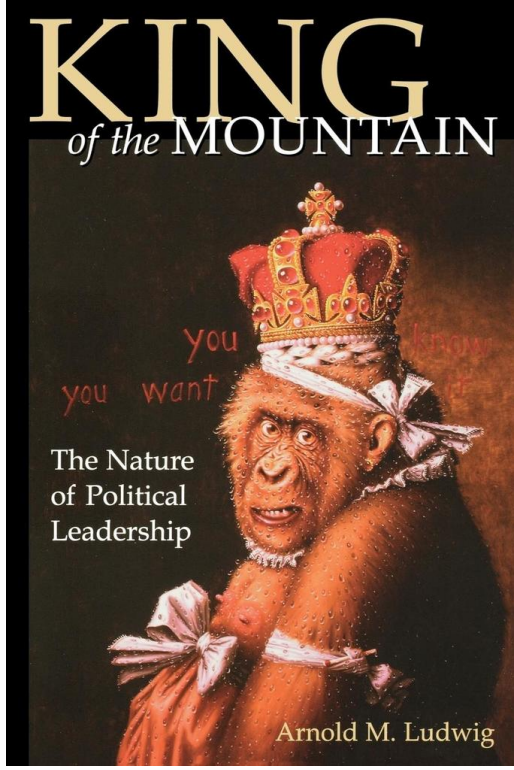
Büyük Taarruz, gerek planlaması gerekse uygulaması itibariyle harp prensiplerinin en ideal birleşimde, kesin sonucu **en kısa zamanda, en az kayıpla** alınmasına imkan verecek şekilde uygulanmasının tarihi bir örneği, Atatürk’ün askeri dehasının yansımasıdır. (Şekil 2)

Şekil 2: 'Büyük Taarruz' ve 30 Ağustos Meydan Muharebesi

Eldeki kuvvetler büyük kısmıyla -diğer bölgelerden kuvvet tasarruf ederek- Anadolu'daki Yunan ordusunu sıklet merkeziyle güneyden kuşatarak imha edecek şekilde kullanılmış, cephenin kuzey kesiminde yeterli güç bırakılarak 'harekat emniyeti' sağlanmış, Süvari Kolordusu ve ihtiyat birlikleri gizli manevralarla düşman gerisine yöneltilerek takviye alması ve çekilmesi önlenmiş, sade bir plan, merkezi emir komuta ile uygulanarak baskın -düşmanın beklemediği yerde, zamanda, şekilde taarruzla- etkisi sağlanmıştır.

Arnold Ludwig Amerikalı bir psikoloji profesörü ve kendi alanında üretken bir yazardır. 2002 yılında yayınladığı kitabı '**Dağın Kralı, Siyasi Liderliğin Tabiatı (King of the Mountain, the Nature of Political Leadership)**' kapsamlı bir bilimsel araştırmanın sonuçlarını anlatır. (Şekil 3)

Şekil 3: 'Dağın Kralı, Siyasi Liderliğin Tabiatı'

Ludwig, siyasi deha göstergelerini, Baskın Etki, Özgün/Özgür/Aykırı Düşünme, Varlığını Hissettirme, Değişimci, Özgüven/Karizma, Cesaret, Pozitif Kaygı/Arayış olarak sıralıyor.

Bir siyasi liderin 'liderlik' başarısını ölçmek için geliştirdiği yöntem şu sorulara dayanıyor:

- Sıfırdan neyi başardı.?
- Ülkeyi nereden nereye getirdi.?
- Ne kadar -kaç yıl- görevde kaldı.?
- Askeri yeteneği.?
- Sosyal mühendislik gücü.?
- Ekonomi başarısı.?
- Devlet adamlığı.?
- İdeolojisi.?
- Ahlaki bütünlüğü ve gücü.?
- Siyasi mirası.?
- Ülke nüfusu.?

Bu kriterlerin her birine verilen yanıtlara göre o lidere puan veriliyor.

Örneğin 'Sıfırdan neyi başardı.?' Sorusuna verilebilecek dört yanıtın puanlaması şöyle:

- Hiçbir şey: 0
- Ülkenin kurtuluşunda aktif katılımcı: 1
- Birden fazla liderden biri: 2
- Bağımsızlık savaşının tek lideri: 3

Sonuçta Mustafa Kemal Atatürk'ün 377 lider içinde en yüksek puanı (31) alan tek lider -Dağın Kralı- olduğu ortaya çıkıyor. (Şekil 4)

(Type of Ruler: 0 = Monarch, 1 = Tyrant, 2 = Visionary, 3 = Authoritarian, 4 = Transitional, 5 = Democrat.)
(Third: 1= Bottom Third, 2= Middle Third, 3 = Top Third of Political Greatness as determined by the total PGS score.)

Leader	Country	Began Rule	Type Ruler	PGS Score	Third
Abdul Rahman	Malaysia	1957	4	12	2
Abdul-hamid II	Ottoman Empire	1876	0	12	2
Abdullah	Jordan	1946	0	15	3
Adenauer, Konrad	Germany	1949	4	19	3
Aguinaldo, Emilio	Philippines	1899	4	7	1
Albert I	Belgium	1909	0	14	3
Alessandri, Arturo	Chile	1920	5	13	2
Alexander	Serbia	1889	0	11	2
Alexander I	Yugoslavia	1921	0	15	3
Alfonso XIII	Spain	1902	0	9	1
Allende, Salvador	Chile	1970	5	12	2
Amanullah Khan	Afghanistan	1919	0	16	3
Amin, Idi	Uganda	1971	1	7	1
Andropov, Yuri	Russia/Soviet Union	1982	3	10	2
Antonescu, Ion	Romania	1940	3	6	1
Aquino, Corazon	Philippines	1986	5	9	1
Arafat, Yassir	Palestine Authority	1996	4	17	3
Arbenz, Jacobo	Guatemala	1951	5	10	2
Arias Sánchez, Oscar	Costa Rica	1986	5	13	2
Arias, Arnulfo	Panama	1940	1	3	1
Asquith, Herbert	United Kingdom	1908	5	12	2
Assad, Hafiz al-	Syria	1971	3	16	3
Atatürk	Turkey	1923	2	31	3

Şekil 4: Atatürk Turkey 1923 '31'...

Siyasi 'liderlik' yeteneğinde Atatürk'e en yakın (25'in üzeri puan alan) liderler Benito Mussolini 26, Charles de Gaulle 27, Deng Xiaoping 27, Ho Chi Minh 27, Vladimir Lenin 28, Josef Stalin 29, Mao Zedong 30, Franklin D. Roosevelt 30.

(Burada yetenek ya da başarı, liderin mutlaka olumlu hedeflere yöneldiği anlamında değildir.)

I. Dünya Savaşı sonunda Mondros Mütarekesi imzalandığında hemen herkes;

1. Yerel kurtuluş girişimleri,
2. İngiliz ya da Amerikan mandası,
3. Galip devletlerin iradelerine teslim olma, seçenekleri dışında bir umut ya da amaç taşımaz, düşünemezken Atatürk 'tam bağımsız, milli hakimiyete dayanan, yeni bir Türk devleti' kurmayı hedeflemiş ve bunu başarmıştır.

“Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı: milli hâkimiyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak! İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulanmasına başladığımız karar, bu karar olmuştur!”

Nutuk

Bu kararlık 22 Haziran 1919 tarihli Amasya Genelgesi'nde en açık şekilde görülür:

“1. Vatanın bütünlüğü, milletin istiklâli tehlikededir. ... Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. ... her türlü baskı ve kontrolden uzak millî bir heyetin varlığı zorunludur. ... Sivas'ta millî bir kongrenin toplanması kararlaştırılmıştır.

2. Doğu illeri adına, 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanması kararlaştırılmıştır. ... Erzurum Kongresinin üyeleri de Sivas genel kongresine katılmak üzere Sivas'a hareket edeceklerdir. ...

4. Bu mutabakatın uygulanmasına **Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemâl Paşa, ... Hüseyin Rauf Bey, ... Kâzım Karabekir Paşa, ... Albay Cevdet., ... Albay Refet Bey, Canik Mutasarrıfı Hamit Bey, ... Cemâl Paşa, ... Albay Selâhattin Bey, ...Ali Fuat Paşa, ... Albay Bekir Sami Bey, ... Albay Tayyar Cafer Bey** ve diğer bazı idarî ve askerî kişiler tarafından çalışılacaktır. ...

6. Askerî ve millî örgütlenme hiçbir surette ilga edilmeyecektir.

Atatürk'ün kafasında olan ve başarmak için yola çıktığı 'tam bağımsız' devlet artık Osmanlı ya da onun devamı olmayacaktır, o 'yeni' bir devlettir. Yeni devlet 'Türk' devletidir ve 'millî hakimiyete' dayanan yani 'demokratik' bir cumhuriyettir. Ancak bu hedefe aşama aşama, bir plan çerçevesinde gidilmiştir.

"Gelecekteki ihtimaller üzerinde fazla konuşmak, giriştiğimiz gerçek ve maddî mücadeleye hayalî bir macera niteliği verdirebilirdi. Millî Mücadele'ye beraber başlayan yolculardan bazıları, millî hayatın bugünkü cumhuriyete ve cumhuriyet kanunlarına kadar uzanan gelişmelerinde, kendi fikir ve ruh kabiliyetlerinin kavrayış sınırı bittikçe bana karşı direnişe ve muhalefete geçmişlerdir."
Nutuk

Bu nedenle en önce ve herşeyden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi oluşturulmuş, sonra millet seferber edilerek milli mücadeleye katılması sağlanmış ve nihayet 'millî' bir ordu kurulmuştur. Atatürk 30 Ağustos'a giden yolda bir taraftan askeri diğer taraftan siyasi liderlik niteliklerini birbirlerini destekleyecek ve dengeleyecek şekilde kullanarak 'tam bağımsızlığı' sağlayacak zafere yürürken devletin millî ve 'demokratik' temellerini de oluşturmuştur. Yeni Türk devletinde artık sultana ve halifeye ihtiyaç ve yer yoktu, olamazdı.

Tam bağımsızlığı getirecek askeri zaferin kazanıldığı 30 Ağustos'la farklı bir mücadele aşamasına, saltanat ve hilafete dayanan Osmanlı yerine demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş kurumlarının oluşturulması sürecine geçilmiştir. Bu mücadele en az askeri ve uluslararası alanda verilen mücadele kadar zorlu geçmiş, çok daha uzun sürmüştür. Hatta aradan geçen yüzyılı aşkın zamana rağmen hala sürdüğü bile söylenebilir.

1 Kasım 1922'de Saltanat'ın kaldırılmasına, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesine ve 3 Mart 1924'te Hilafetin kaldırılmasına en başta Atatürk'ün millî mücadeledeki en yakın silah arkadaşları -**Rauf Bey'in liderliğinde**- karşı çıkmışlardır. **Onlara göre saltanat ve hilafet sürdürülmeli, Cumhuriyetten mutlaka kaçınılmalıdır.**

"Bizde milleti ve kamuoyunu elde tutmak güçtür. Bunu ancak, herkesin erişemeyeceği kadar yüksek görülmeye alışılmış bir makam sağlayabilir. O da saltanat ve hilâfet makamıdır. ...onun yerine başka nitelikte bir makam getirmeye çalışmak felâkete ve büyük acılara yol açar. ...asla doğru olamaz."
Rauf (Orbay) Bey, Kasım 1922,
Nutuk.

"Cumhuriyet'in ilânında acele edilmiştir. Bu aceleye sebep olanlar sorumsuz kimselerdir. ... Cumhuriyet ilânını zarurî kılan sebep neymiş? Cumhuriyet'in bizim için gerçekten yararlı ve lüzumlu olduğu ispat edilmelidir. ... Meclis ve Hükûmet, bu acele edişin akla yatkın ve meşru bir sebebi bulunduğunu millete göstermeli ve ispat etmelidir ve edecektir."
Rauf (Orbay) Bey, Kasım 1923,
Nutuk.

Samsun'a çıktığında yanında olan ve 22 Haziran 1919 Amasya Genelgesi'nde adı geçenler de dahil olmak üzere laik, demokratik 'Türk' cumhuriyetine karşı olanlar her yola başvurmuşlar, Atatürk'ü vatandaşlıktan çıkarmaya (2 Aralık 1922), hatta öldürmeye (14 Haziran 1926, İzmir Suikast girişimi) bile teşebbüs etmişlerdir.

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması (24 Temmuz 1923) ve Cumhuriyetin ilanı dahi saltanat ve hilafet özelemlerini hayata geçirmek isteyenlerin mücadelesini bitirmemiş aksine onları daha da saldırgan bir tutum almaya itmiştir. Millî Mücadele'nin önde gelen isimlerinden **Ali Fuat Paşa, Kazım (Karabekir) Paşa, Rauf (Orbay) Bey, Refet (Bele) Paşa ve Adnan (Adivar) Bey**, 17 Kasım 1924'te -Cumhuriyet Halk Fırkası'nın karşısında- **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı** kurmuşlardır. (Şekil 5) Fırka, Şeyh Said isyanından sonra kapatılmış ama saltanat ve hilafet sevdalısı 'Terakkiperver' siyasi damar o günden bu yana farklı isimler ve kisveler altında sürdürülmüştür.

Bugün geriye dönüp baktığımızda **Türk ulusunu 30 Ağustos'a ve ötesine -laik, demokratik 'Türk' cumhuriyetine- götüren iradenin Atatürk'ün askeri ve siyasi liderliğinden kaynaklandığını ve ancak onunla başarılı olduğunu görürüz.** Bu gerçekliği en yalın şekliyle -yıllar sonra- Rauf Orbay'ın ifade etmiş olması anlamlıdır:

“Hiç birimiz olmasaydık Kurtuluş Savaşını Atatürk gene başarırdı. Ama o olmasaydı, hiç birimiz onun yaptığını yapamazdık.”

Rauf Orbay,
'Çankaya'

Şekil 5: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 17 Kasım 1924
Adnan Adıvar, Ali Fuat, Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele

Bugün, Anayasamızda ifadesini bulan laik, demokratik, sosyal, hukuk devleti ve 'Türk' nitelikleriyle Cumhuriyetimize sahip çıkmak için Atatürk'ü ve Türk devrimini bir bütün olarak anlamak, kavramak, hayata geçirmek ihtiyacı ve görevi her zamankinden çok daha büyüktür.

“Herkes gibi Atatürk'ün insanlığı iştahlardan, hırslardan, heyecanlardan, gurur ve öfkelerden, zaaf ve kuvvetlerden, iç varlığın düzlerinden, iniş ve çıkışlarından yoğrulmuştur. Eseri bu insanlığın derinliklerinden gelme, kaynaklarından doğmadır. Atatürk'ü ayıklayarak değil, bir tabiat parçası gibi, toplu ve tam olarak ele almalıdır. Dikeni, çalısı ayağınızı yalayarak indiğiniz bir dağ gibi, geri dönüp baktığınızda onun ancak yüceliği altında ezilirsiniz.”

Falih Rıfki Atay

